

Tekinsizler, Flörtözler, Kahramanlar ve Müttefikler: Erkekler ve Cinsel Taciz Üzerine Dört Tez

Bonnie Mann (Çev. Ayça Aydın, Beste Tahmaz ve Efraim Çınar)

*Feminist Tahayyül*, 7(1): 194-225.  
(Çeviri)





# Tekinsizler, Flörtözler, Kahramanlar ve Müttefikler: Erkekler ve Cinsel Taciz Üzerine Dört Tez<sup>1</sup>

Bonnie Mann

*Çevirenler: Ayça Aydın, Beste Tahmaz ve Efraim Çınar*

**Türkçe Çeviriye Önsöz (2026)<sup>2</sup>**

“Tekinsizler, Flörtözler, Kahramanlar ve Müttefikler”i on dört yıl önce yazdım. Pek bilinmeyen bir akademik mecrada yayınlanmış olan bu makalenin okuldan okula, ülkeden ülkeye beklenmedik şekilde ivme kazanmasını görmek memnuniyet verici. Yıllar içinde akademi içinden ve dışından, en şaşırtıcısı makaleyi üyeleri arasında yaygınlaştırmış olan kadın yelken kulübünden takdir dolu geri dönüşler aldım. Birkaç on yıllık kariyerinden sonra emekli olmaya yaklaşan bir felsefeci olarak bu küçük canavarın gücü, yankı yaratma kabiliyeti -söylemeye cüret ettiğim biçimiyle okurda karşılık bulma yetisi- bende hala şaşkınlık uyandırıyor. Şimdi Türkçe çevirisinin basımıyla dil bariyerlerini de aşmasını memnuniyetle karşılıyorum. Bu minik makale-canavara karşı duygularım yetişkin çocuklarıma duyduğum hislere benziyor: gurur, hayret, şaşkınlık ve hatalarım ve bazı noktalarda onları baştan yaratma arzusunun peşimi bırakmadığı geçmişe bakışım, benim öngördüğümün ötesinde bir hayatı nasıl da yaşadıklarına duyduğum hayret ile allak bullak.

---

<sup>1</sup> Bu makalenin biçimiyle, felsefede en sevdiğim iki eserin biçimlerine göndermede bulunuyor ve onlarla oynuyorum. Karakterlerden oluşan bir kadroyu sıralayıp betimlerken, Simone de Beauvoir’ın (1976) *Ethics of Ambiguity* adlı eserinin ikinci bölümünü oluşturan denemenin biçimiyle oynuyorum. Bir dizi “tez” ortaya koyarken ise, Marx’ın “Theses on Feuerbach” başlıklı metnine gönderme yapıyorum; bu metin, Robert C. Tucker tarafından derlenen *The Marx-Engels Reader* (1978) içinde yer almaktadır.

<sup>2</sup> Bu metnin İngilizce orijinali 2012 yılında Amerikan Felsefe Derneği’nin (APA) Feminizm ve Felsefe bülteninde yayımlanmıştır. Bu çeviriyi, Bonnie Mann’in Şubat 2026’da metninin Türkçeleştirilmesi için kaleme aldığı yeni önsözle beraber yayımlıyoruz (ç.n.).



Yetişkin çocuklar için olduğu gibi yazılı eserler için de insanın onların dokunulmaz özgürlüğünün getirdiği sevinçleri ve hüsrancıları, kaynağını hem yansıtan hem de ona meydan okuyan varlığını kabul etmesi gerek. Bu yeni önsöz de bu minik canavar üzerine geriye dönük düşüncelerimi sunmak için sık sık elime geçmesini arzu ettiğim bir fırsat.

İlk olarak birçok okurun bilmediği bir gerçek var ki o da bu makalenin gözlerimin önünde gerçekleşen, alenen konuşmadığım bir duruma karşı duyduğum bastırılmış bir öfke hali içinde yazılmış olduğudur. Maruz kaldığım bu konuşamama halini dayanılmaz bulduğumdan konuşmaksızın konuşmanın bir yolunu bulmalıydım. Yönelimsel kiplikler, zamansallık ve “tekinsizi” ve “kahramanı” karakterize eden varoluşsal kibir yakından muhatap olmak zorunda olduğum insanlar tarafından sergileniyordu. Başlarda doğrudan bana karşı olmasalar da bu dinamikler gündelik hayatımı o kadar kuşattı ki birtakım kadınlara ve onların kendi dünyalarını kurma çabalarına çok yıkıcı biçimde etki etti; yoğun bir öfke içindeydim. Kamusal olmayan müdahalelerim kilit aktörlerin dikkatini çekti ve durumun sonunda beni açık hedef haline getirmesiyle sonuçlandı. Bu hoş olmayan bir durum olsa da umuyorum ki benim sahip olduğum korunma imkanına sahip olmayan kimi genç kadınlara gelen zararı bir nebze azaltan bir avuntu görevi görmüştür. Şüphesiz, en iyi fenomenoloji, bir fenomenin kendisini görmezden gelinemez biçimlerde dikkatimize dayattığı anlarda ortaya çıkma eğilimindedir. İronik biçimde açık olarak kendimi ifade edemeyişim kendilerini doğuran koşulların çok ötesine yankı yapan olgular üzerine düşünömlere yol açtı.

Bununla birlikte sanıyorum bu koşullar makalenin yıllar içinde gayriresmî şekilde bana ulaşan eleştiriler yoluyla farkına vardığım sınırlılığını da etkiledi. Bunlardan en kayda değeri “tekinsizliğin” işleyişini karmaşık hale getiren bağlama ve geçmişe yönelik dikkatin eksikliğiydi. Bu işleyiş sadece epistemik otoritenin ona ihtiyacı olanlar tarafından edimselleştirilmesi değil aynı zamanda bu otoriteye fazlasıyla sahip olanlar tarafından bir iktidar silahı olarak kullanılmasıdır. Belli ki düşüncemi harekete geçiren tekil olaya fazlasıyla gömülmüşüm ki bu hususlar hakkında bildiklerimi gözden kaçırmışım, zaman zaman yer verip gerçek tartışmanın içine katmamışım. Özellikle ABD bağlamında toplumsal ve



ekonomik hiyerarşilerin en altındaki erkeklerle bağdaştırılan ırksal ve sınıfsal “tekinsizlik” gibi bir niteliğin derin ve kapsamlı tarihi cinsiyetin ırk ve sınıf ayrımının toplumda katılaşmasında yüzyıllar boyu nasıl kullanıldığının kilit unsurlarından biri olmuştur. Bu nedenle “tekinsizlik” gibi bir terimin epistemik gücü farklı bağlamlarda farklı değerlere sahiptir. Makalede verdiğim tek boyutlu açıklama, bu dinamiklerin belirli tekinsiz ortamlarda nasıl vuku bulduğu ile alakalı önemli bir şeyler yakalasa da bu bakımdan derinden yanıltıcı bir nitelik taşıyor.

İçinde bulunduğumuz zaman da bu eleştiriyi tekrar doğruluyor zira ABD’de “tekinsizlik” gibi bir niteliğin gerçeklere ve davranışlara aldırma maksızın bütün bir göçmen nüfusuna atfedildiğine şahit oluyoruz. Dünyanın farklı bölgelerinden gelen göçmenlerin “tecavüzcü” olduğu iddiası -ülkemde üst düzey devlet yetkilileri ve sosyal medya mecralarında tekrar tekrar dile getirildiği üzere- insanları aşağılamak ve yerlerinden etmek için güçlü sözcüklerin vahim bir istismarıdır. Bu nitelermeler eninde sonunda her zaman olduğu gibi aynı amaca hizmet ediyorlar: savunmasız insanların elinden epistemik otoritelerini bütünüyle almak. Bu makalede kişinin epistemik otoritesinin az olduğu veya hiç olmadığı noktalarda bu otoriteyi sahiplenmenin özgürleştirici potansiyeline, “tekinsizliğin” diğer işleyiş biçimlerini gölgede bırakacak şekilde odaklanmıştım.

Başka bir eleştiri de kendi deneyimlerinde kadınların çekici bulmadıkları erkeklerle olan etkileşimlerini “tekinsiz” olarak nitelediklerini söyleyen genç erkeklerden geldi. Kadınların, kendilerine yaklaşan erkeği çekici bulduklarında onu tekinsiz olarak nitelermeye pek yanaşmadıklarını ifade ettiler. Bunun tam olarak doğru olmadığını düşünsem de yukarıda tartıştığım eleştiri ile örtüşüyor zira “çekiciliğin” normları fiziksel görünüşle ilgili olduğu kadar her türden toplumsal iktidar ile de ilişkili. Bu nedenle genç erkeklerin iddialarını basitçe geçiştirmek hata olur. Bununla birlikte kadınların ta ki tekinsiz etkileşimin anlamıyla karşılaşana kadar tekinsizlerle ilgili anlattıkları birçok hikâyede başta çekici buldukları erkekler vardır. Genç erkeklerin benim ayrıştırıp açıklama çabalarımı okumalarına rağmen tekinsiz ve flörtöz yaklaşımı ayırt edemediklerini merak ediyorum; ki genç kadınların da



bu ayırım konusunda kafasının karıştığından şüpheleniyorum. Belki de sadece imgelerle kuşatılmış bir dünyada yaşadığımızdan, zenginlik ve güç ile iç içe geçmiş çekicilik normları hiç olmadığı kadar güçlü işliyordur. Sanıyorum ki “çekici” erkekler “çekici” olarak nitelendirilmeyen erkeklere göre tekinsiz davranışlar sergilemek için her zaman daha fazla alana sahip olmuşlardır; bu da bu eleştiride tatsız bir parça gerçeklik payıdır. Bunu bazı çekici erkekler bütün çekici kadınlarla cinsel ilişki kurduğunda diğer erkeklere hiçbir şey kalmadığından yakınılan “ıncel”<sup>3</sup> erkürede yayılan fikirlerle bağdaştırabiliriz. Bu karşılaştırma bu iddianın yönelimsel ruh halinin kadınlardan yanıt talep etme hakkı üzerine kurulu olduğunu gösteriyor ve tekinsizliğin yapısını yansıtıyor. Bunu tekinsiz düşünceden ayırmak, genç erkeklerin göstermeye çalıştıkları önemli gerçekte doğruluk payı bulmak çaba gerektirir. Tekinsiz olma hakkının eşitsiz olmasına yönelik bir dert yanma ile mi karşı karşıyayız yoksa bu eleştiride daha fazlası mı var? Bu benim için açık bir soru.

Ekonomik olarak ayrıcalıklı erkekler tarafından tekinsiz davranma ve bundan daha kötü şeyler yapma hakkının adeta oksijen gibi solunduğunu hafife almamalıyız. Bunu yazdığım şu zamanlarda meşhur Epstein belgelerinin yayınlanması için bitmek tükenmek bilmeyen savaş devam etmekte. Üstelik Epstein ve Maxwell’in suçlarına karışmış bazı milyarderler bizi önem taşıyan cinsel suçların gerçek faillerinin hakları ellerinden alınmış erkekler olduğuna inandırmaya çalışmakta. 1.000 cinsel kaçakçılık mağdurunun olağanüstü gücünün tekinsiz ayrıcalığın kalesine karşı toplanıp öfkeli bir direnişe dönüşümüne şahit oluyoruz. Nasıl yıkılacağını bilemesek de bu direniş kalenin duvarlarında çatlaklar yaratıyor.

Küçük ama güçlü adımlar atmış bu makale kimi kadınların tekinsizlerin ve kahramanların dayattığı epistemik ve zamansal kapanımlarını reddederken tekinsizlik deneyimlerinin mahiyetini anlamasına yardım ederse, karşılıklı ve hoş bir flörtün tadını çıkartabilmelerinde payı olursa; tekinsizlik ve flörtözlük arasındaki fark konusunda kafası karışık açık fikirli kimi

---

<sup>3</sup> Incel (*involuntary celibate*) Türkçeye “istemsiz bekar” olarak çevrilen istem dışı biçimde romantik ya da cinsel ilişki kuramadığını düşünen erkeklerin bu durumu toplumsal cinsiyet temelli bir mağduriyet ve düşmanlık söylemiyle açıklayan ideolojik bir alt kültürü ifade eden terimdir (ç.n.).



erkeklerin bu ikisi arasındaki mesafeyi fark etmesine vesile olursa ve bunları - çevirmenlerin emeği sayesinde- Türkçe de yapabiliyorsa, makale-canavarını kendi hayatını yaşaması için dünyaya salmış bir yazar başka ne isteyebilir ki?

B. M.

*Eugene, Oregon/Şubat 2026*



## **Tekinsizler, Flörtözler, Kahramanlar ve Müttefikler: Erkekler ve Cinsel Taciz Üzerine Dört Tez**

Bu makalede erkeklerin cinsel taciz konusunda oynayabilecekleri dört “rol” üzerine fenomenolojik bir değerlendirme sunacağım. İlk olarak çoğu zaman masum bir flörtleşme olarak geçirtilen, cinsel tacizin en örtük biçimleriyle ilişkili zararları tanımlayacağım. Çok iyi niyetli insanların bile sıklıkla başvurduğu bu yok saymalar, kadınların epistemik otoritesinin altını oyar, bu tür bir cinsel tacizin yol açtığı zararları görünmez kılar ve aynı zararların daha bariz taciz biçimlerini nasıl beslediğini iskalar. Gündelik konuşmalarında bu tür davranışları “tekinsiz” olarak adlandıran ve bu ifadelerde henüz kavramsallaştırılmamış, düşünce-öncesi bilgiye refleksif bir betimleme sunan kadın ve kız çocuklarının epistemik otoritesini ciddiye alıyorum. Cinsel tacizin bu biçimlerini flörtleşmeden ayırt ederken, gündelik dilde “tekinsiz” ve “flörtöz” olarak adlandırılan rollerin işaret ettiği kasıtlı etkileşim kiplerinin zamansallık ve mekânsallığına özellikle dikkat ediyorum. Erkeklerin, cinsel taciz ya da şiddet mağduru olan kadınların hayatlarındaki “kahraman” ve “müttefik” rollerini inceleyerek, kahramanların tekinsizlere itiraf etmek istemeyecekleri kadar benzedikleri sonucuna varıyorum. Müttefik olmak ise hem epistemik tevazu hem de cesaret gerektirdiği için zor bir vazifedir.

*“Tekinsiz” ne demek?*

“Of! Nasıl da tekinsiz!” 16 yaşındaki kızım kapıdan içeri hızlıca girdiğinde, otobüsle okuldan dönerken ya da sokağın aşağısındaki parkta yürürken yaşadığı bir rastlaşmayı sıklıkla böyle anlatır. Ergenlik çağındaki diğer üç kız kardeşi de buna benzer şeyler söylerler. Sokakta yürürken, otobüs durağında beklerken, çıktıkları oğlanların arabalarında, bir iki tane erkek öğretmenleriyle çoktandır edinmeye başladıkları tatsız deneyimleri birbirlerine hatırlattıkları zamanlarda bu hatırlatma çoğunlukla “O tekinsizi hatırlasana...” ifadesiyle başlar. “Bu ifadeyle ne kastediyorsunuz?” diye sorduğumda ise felsefeci annelerinin onları böylesine



aşikâr bir şey üzerine kafa yormaya teşvik etme çabasına göz devirerek sadece “Bilirsin ya... Tekinsiz işte” cevabını verirler. Gerçek şu ki, evet, ne demek istediklerini *biliorum*. Hatta evden bazı ayak işlerini halletmek için çıktıklarında onlara kendi jargonlarını kullanarak sesleniyorum: “Tekinsizlere dikkat edin!”

Fakat belki de bu konuda konuşma çabalarımın direnme sebeplerinden birisi gerçekten üzerine düşünmeye başladığında “tekinsiz”in ne demek olduğunu söylemenin o kadar kolay olmamasıdır. Yıllarca şiddet gören kadınlara yönelik kurumlarda çalışmama, kriz hatlarını yönetmeme, yüzlerce gönüllüyü ve personeli kriz hatlarında çalışmalarını için eğitmeme, kadın savunuculuğu yapmama ve daha birçok kişiyi danışmanlık ofislerinde ve mahkemelerde kadın savunuculuğu yapmaları için eğitmeme rağmen, ben bile “tekinsiz”in ne demek olduğunu açıklayabilmek için felsefe eğitimime ciddi anlamda ihtiyaç duyuyorum. Ne de olsa bir tekinsiz, bizim “şiddet”, “tecavüz” veya “cinsel saldırı” olarak tanımladığımız bariz ve (çoğunlukla) daha kolay tanımlanan davranışlarda bulunmak zorunda değildir, ki eğer bulunursa da burada kullandığımız kelimeler değişir. Artık sadece “tekinsiz” değil, daha da kötü bir şeydir. Feministler istismarın daha açık biçimlerini polise ve mahkemelere (hatta daha önemlisi kendilerine bile) kabul ettirmek için uzun ve zorlu bir savaş vermek zorunda kaldı ve bu savaş henüz bitmedi. Fakat her ne kadar tekinsizin davranışları diğer istismar<sup>4</sup> biçimlerine dair bir tehlikeyi ya da olasılığı barındırır da “tekinsiz” bu namını kazanmak için bahsedilen sınırları aşmak zorunda değildir.

“Tekinsiz”in davranışları bizim daha ziyade “cinsel taciz” olarak adlandırdığımız kategoriye girer ya da bazen *neredeyse* girer. Ama burada bile cinsel tacizin “klasik” formlarının

---

<sup>4</sup> Özellikle -ancak yalnızca sokak tacizi bağlamında değil- pek çok feminist, cinsel şiddet tehdidinin taciz aracılığıyla çağrıldığını ve tacizin arka planını oluşturduğunu belirtmiştir. Bu tür taciz, June Larkin’in ifadesiyle, “Genç kadınların tabi kılınmış statüsünün biçimlenmesine katkıda bulunur. Zira enerjilerinin büyük bir kısmı kendi güvenliklerini sağlamaya yönelmiştir. Genç bir kadın, gelişen bedenine eşlik eden riskler konusunda sürekli olarak hatırlatıldığında, erkeklerin sürekli denetimi ve gözetimi altında olduğunda ve sürekli bir teyakkuz hâlinde yaşadığında, kendisini güçlü ve özerk bir kişi olarak geliştirmesi pek olası değildir.” Bkz. Larkin (1997).



gerçekleştiği; 1) tacizci ve mağdurun iş ilişkisinin olduğu ve çoğunlukla tacizcinin daha yüksek bir pozisyonda bulunduğu kurumsal bir ortam; 2) tacizcinin notlar, iş güvencesi, terfi, rütbe indirme gibi başkalarının kariyeri üzerindeki etkisinden yararlanarak kurbanı yönelik cinsel yaklaşımını desteklediği örnekler halihazırda birisini “gerçek bir tekinsiz” olarak tanımladığımızda kastettiğimiz şeylerin sınırlarını aşıyor. (Fakat, elbette, bunları yapan kişiler de kadınlara şiddet uygulayan ya da cinsel saldırıda bulunanlar gibi tekinsiz sayılırlar. Sadece “tekinsiz” ile ifade edilen şey kesinlikle birebir olarak cinsel tacizin şartlarının karşılanmasını gerektirmez.)

“Sade” [*mere*] tekinsizlik bir cinsel tacizdir, yalnızca türü farklıdır. Feministler, politika ve hukukta bunu “düşmanca çalışma ortamı”<sup>5</sup> olarak sınıflandırmaya çalıştılar. Mesela benim çalıştığım kurumda tekinsizlik şu durumda taciz olarak kabul edilir: Davranışın hedefinde olan bireyin çalışma veya akademik performansını, tehditkâr, düşmanca veya rencide edici bir ortam yaratarak etkiliyorsa ve de bireyin cinsiyetindeki makul bir kişi üzerinde de benzer bir etkiye sebep oluyorsa (Office of Affirmative Action and Equal Opportunity, 2011). Elbette bu tekinsizce davranışların hepsinin -çoğu öyle olsa da- politika gereği (veya resmi kurallarca) cinsel taciz düzeyinde değerlendirilmeyeceği anlamına gelir. Velez ki, bir felsefeci için bu fazlasıyla yetersiz bir tanım. “Düşmanca, tehditkâr veya rencide edici” tanımlamaları politika belirlemede yardımcı olabilir. Ama tekinsizlerin tekinsiz davranışları üzerine zengin, ayrıntılı veya derinlikli bir inceleme sayılmaz. Bana öyle geliyor ki, bunun verdiği zararlarının doğasını anlamak için tekinsizlik deneyiminin fenomenolojisine ihtiyacımız var.<sup>6</sup>

Okuyucularım, sorgulamaya neden tanımlanması böylesine zor bir davranış biçimiyle başladığımı merak ediyor olabilir. Neden tacizin en bariz türlerini analiz etmekle başlayıp

---

<sup>5</sup> “Düşmanca çalışma ortamında cinsel taciz” kavramının gelişimine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme için Bkz. Crouch (2001).

<sup>6</sup> Crouch, cinsel tacizle bağlantılı olarak zararın ne olduğu sorusunu sormanın, aslında bir filozofun görevi olduğunu savunur (2001: 141).



sonrasında sözde daha zor algılanan taciz türlerinin bunlarla nasıl benzerlikler taşıdığına bakmıyoruz ki? Sorun şu ki, bu türler yapısal olarak pek de benzer olmayabilir. Mesela birebir cinsel tacizde gücün işleyişi, “sade” tekinsiz tarafından uygulandığı şekliyle birbirinden farklıdır ve her ikisi de zarar verse de bu zararlar da birbirinden farklıdır.<sup>7</sup> Birebir cinsel taciz de *tekinsizdir*; yani içerisinde “sade” tekinsiz davranışa özgü güç işleyişini ve zararı barındırır. “Sade” tekinsizlikle başlayarak, politika ve kuralların dilinde mutlak olarak ifade edilemeyen, tanımlanması en zor olan yanlışlara ulaşıyoruz.

Şu ana kadar yazdıklarımın dair bir diğer bariz itiraz ise tacizcileri hep erkek, mağdurları ise hep kadın olarak ele aldığım yönünde olabilir. Oysaki hepimiz biliyoruz ki, rollerin tam tersi olduğu durumlar da var veya erkeklerin başka erkeklerle, kadınların da başka kadınlara karşı tekinsiz olduğu durumlar mevcut olabilir. Ayrıca “kadın”-“erkek” gibi ifadelerin, dilde, mağdur olan herkesin kimlik ve deneyimine karşılık gelemediği zamanlar da mevcut.<sup>8</sup> Bu itirazı fazlasıyla ciddiye alıyorum. Bu makalenin yegâne konusu olan, kendini açıkça erkek olarak tanımlayan bir kişinin kendisini açıkça kadın olarak tanımlayan bir kişiyi tacizine dair söylediklerimin bu şartların söz konusu olmadığı durumlar için yeniden gözden geçirilmesi gerekeceğini biliyorum. Kızlarımın hayatında, kendi gençliğimde ve şimdiki profesyonel yaşamımda benden anlamam beklenen durumlar neredeyse hep en stereotipik ve belki de istatistiksel olarak en yaygın olanlar olduğu için makalenin kapsamını, özür dileyerek, bu çerçevede sınırlandırıyorum.

Kızım “Ne tekinsiz biri!” diye haykırdığında bir şey bildiği için bunu söylediği varsayımıyla başlıyorum. Bir başka deyişle, bu beyanın arkasında bir bilgi iddiası var. Burada, onun, bir

---

<sup>7</sup> Her zaman böyle kalmasalar da. Catharine MacKinnon, düşmanca çalışma ortamı cinsel tacizinin nihayetinde kadınların istihdamına quid pro quo koşullar dayattığını ısrarla savunur, bkz. MacKinnon (1979) Benim vurgulamak istediğim nokta, düşmanca çalışma ortamı tacizinin zararlarının hiçbir zaman quid pro quo tacizin zararlarına benzemediği değildir -nitekim her ikisinde de kişinin işinin tehlikede olduğu görülür- ancak burada, kişinin işini koruyabilmek ya da diğer maddi zararları önleyebilmek için tacize katlanma zorunluluğundan kaynaklanan ve bundan önce gelen bir zarar söz konusudur.

<sup>8</sup> Ampirik verilere ilişkin eleştirel bir değerlendirme için bkz. Crouch (2001).



durum ve deneyim üzerinde epistemik otorite kurmasına tanıklık ediyorum. Bildiğini iddia ettiği şey, söz konusu erkek hakkında bir şey: Onun motivasyonu, karakteri, kızımı nasıl gördüğüne dair bir şey. Kızım, bu görme biçiminin kendisi üzerinde hak iddia ettiği veya etmeye çalıştığı dünya hakkında ve bunun ona verdiği ya da verebileceği zararlar konusunda bir şeyler biliyor. Bildiği şey ne? Bu konu üzerinde daha fazla konuşmaya dair teşviğim aslında onu, deneyimin bildiği şeyi kavrayabilmesi için üzerine düşünölmeye ihtiyaç duyduğu konusunda ikna etme çabam. “Ne tekinsiz biri!” nidasıyla ifade edilen o birincil seviye yorum düzeyi yeterli değil; çünkü bu düzey, neyi bildiğini tam olarak kavramaksızın bir şeyler bildiğinin ayırdında olan bir aşama.

Dikkatimizi “tekinsiz” ve “sırnaşık” kelimelerine vererek başlayalım. “Tekinsiz” (sırnaşık) bir şey, sessizce yaklaşan, gafil avlamakla tehdit eden bir şeydir. Bahçedeki çit sarmaşıkları<sup>9</sup> bunun açık bir örneğidir. Aslında üçgen yaprakları ve baştan çıkarıcı, koni şeklindeki beyaz çiçekleriyle oldukça güzel hatta narin bir bitkidir. Görünüşte gündüzsefasına benzer. Kendisini konukçu bitkilerin yeşil yapraklarıyla kamufle eder. Fakat çit sarmaşığı azılı bir istilacı türdür. Durdurulmadığı takdirde, kendisini konukçu bitki etrafına durmaksızın sarar. Filizleri daha da büyür ve güçlenir. Topraktan söküp alsanız bile kökten geriye kalan en ufak bir parça dahi onu hayata döndürmek için yeterlidir; hatta kökleri sizin bu direncinizle daha da güçlenir. Tohumlanmasına izin verirseniz tohumları 30 yıl boyunca canlılığını korur. Konukçusu olarak sizi seçtiği bir senaryoda, uyurken etrafınızı sardığını ve uyandıığımızda hareket edemediğinizi fark ettiğinizi hayal edebilirsiniz.

Çit sarmağını aklımızda tutarak, Sartre'ın o meşhur (ve tekinsiz) randevu örneğini ele alalım, randevulaştığı erkeğın cinsel yaklaşımlarına kendini aldatarak yanıt veren kadın örneğini:

---

<sup>9</sup> Yazar bu bölümde İngilizce’de “creep” kelimesinin çift anlamlılığından yararlanır: “Creep” hem tekinsiz olma durumunu ifade eden, hem de çit sarmaşığının her yeri sararak ele geçirme hareketini vurgulayan bir kelimedir. (ç.n.).



Kendisiyle konuşan adamın onun hakkında beslediği niyetleri çok iyi bilir. Aynı zamanda er ya da geç bir karar alması gerekeceğini de bilir. Ama bu kararın aciliyetini hissetmek istemez... Bu nazik ve saygılı davranışı, “ilk adımlar” diye adlandırılan şeyi gerçekleştirmek üzere başlatılmış bir girişim olarak kavramaz... Kendisine yöneltilen tümcelerde ilk anlamlarından başka şeyler okumak istemez. Ona, “Size öyle hayranım ki” dendiğinde bu tümcenin cinsellik içeren arka fonunu kaldırır... Kendisiyle konuşan erkek ona tıpkı masanın yuvarlak ya da dört köşe olması gibi içten ve saygılı görünür... Çünkü kadın dilediği şeyin farkında değildir... Dolayısıyla bu kez de arzuyu ne ise o alarak kavramayı reddeder, ona isim bile vermez, arzuyu ancak, arzu kendini hayranlığa, takdire, saygıya doğru aştığı ölçüde ve ürettiği daha yüksek formların içine bütünüyle gömülüp orada bir sıcaklık ve yoğunluk olarak görüldüğü ölçüde kabul eder. Ama erkek bir anda elini tutar. Erkeğin bu edimi acil bir kararı davet ederek durumu değiştirebilir: Elini erkeğinkinin içinde bırakmak, flörte kendiliğinden rıza göstermek, angaje olmaktır. Geri çekmek, o anı çekici kılan belirsiz ve kararsız uyumu bozmaktır... O zaman neler olur biliriz: Genç kadın elini erkeğin elinin içinde bırakır ama bıraktığının farkına varmaz. Bunun farkında olmaz. Çünkü tesadüf bu ya, tam da o sırada düşüncelere dalmıştır. Konuştuğu erkeği, duygusal spekülasyonun doruklarına kadar sürükler. Bu arada beden ile ruhun ayrılığı tamamlanmaktadır; eli kıpırtısız bir şekilde partnerinin sıcak elleri arasında dinlenmektedir: Ne razı olmuştur ne de direnmektedir, bir şey halindedir (Sartre, 1992: 96–97).<sup>10</sup>

Sartre için bunu bir “kendini aldatma” (*bad faith*) örneği yapan şey kadının, davranışların kendilerinden daha ötesini işaret ettiğini kabul etmektense, “randevulaştığı erkeğin yaptıklarını, onları sadece oldukları şeye indirgeyerek tehlikesiz hale getirmiş” olmasıdır. Örneğin erkek "Seni çok çekici buluyorum." dediğinde, kadın bunu sadece kendi içkinliğiyle

---

<sup>10</sup> Metnin Türkçe çevirisi bu kaynaktan alınmıştır: İthaki Yayınları 4. basım Kasım 2011 İstanbul, Turhan Ilgaz ve Gaye Çankaya Eksen'in çevirisi (Jean Paul Sartre - Varlık ve Hiçlik: Fenomenolojik Ontoloji Denemesi (ç.n.).



-yani ne ise o olarak- algılar ve bunun, erkeğin kendisiyle sevişmek istediği anlamına geldiğini “bilmeyi” reddeder. Diğer bir yandan da erkeğin arzusunu yalnızca onun aşkınlık kipliğinde anlar -yani sadece olmadığı şey olarak-. Başka bir deyişle, o kaba saba, bedensel sevişme arzusu, yalnızca bir çeşit hayranlık veya saygı olarak kavranır. Kadın, yanıtlarında aşkın ve içkin olanı bir arada tutmaz, aksine onları durmadan parçalara ayırır, dolayısıyla da kendi özgürlüğünü üstlenmez. Randevulaştığı erkek, kadının elini tutarak karar anını zorladığında ise Sartre kadının karar verme mecburiyetini reddetmesinden şikayet eder. Elini onun elinde öylece bırakmak rıza göstermek olur, çekmek ise reddetmek.

Elbette bu senaryo bir randevuda gerçekleşmemiş olabilir. Bu sahneyi bilinçli olarak yanlış okuyarak otobiyografik addeden bir feminist (Sartre'in kişisel hayatını hatırlarsak böyle bir okuma karşı konulamayacak kadar caziptir.), şüphesiz ki Sartre'in kendi felsefe öğrencilerinden biri olan genç kadının bir randevuda olduğunun farkında olup olmadığını bile merak edebilir. Belki de derste hocasını zekasıyla etkilediği için kendisine çağının en büyük zihinlerinden biriyle varoluşçuluğu tartışma fırsatı sunulduğunu düşünmüştür. Ya da belki de yalnızca, adamın kafede oturduğu masaya doğru çekinmeksizin giderek Brentano'nun yönelimsellik kavramı hakkında bir soru sormak istemiş ve kendisinden oturması rica edilmiştir. Ve yine belki de, adamın böylesi bir öğrenci davranışını bile “bir randevu” olarak algılaması onu şok etmiş, bir cevap bulmak için zamana ihtiyaç duyarak donakalmış ama adamın ondan bu zamanı çoktan çalmış olduğunu fark etmiştir.

İşte bu tekinsizlerin karakteristik özelliklerinden biridir: Sizin zamanınızı çalarlar. Siz kendinizi doğru düzgün tanıtmadan önce, daha yerinize yeni oturmuşken veya sokakta yanlarından geçtiğiniz anda, onlar çoktan "seni-sikilebilir-görüyorum" kipliğindedirler. Her insan ilişkisinin -erotik olsun ya da olmasın- açık bir yapı olduğunu, bunun ilk koşulunun merak, ikinci koşulunun ise belirli bir tevazu olduğunu; bu tevazunun da tereddüt, yaklaşma, geri çekilme, dinleme, oyunbazlık, karşılık verebilme, kendini koruma, kendini açma gibi pratikleri gerektirdiğini düşünüyorsanız- başka bir deyişle, her insan ilişkisinin zamana ihtiyaç duyduğunu kabul ediyorsanız; cinselleştirilmiş bir zaman hırsızlığı deneyimlediğiniz



anda bir tekinsizle karşı karşıya olduğunuzu anlarsınız. Tekinsizin yaklaşımı karşılaşmanın bütün o karmaşık zamansallığını, anlamına çoktan karar vererek, o anlamı sırf kendi ihtiyaç ve arzuları ekseninde sınırlandırarak ve siz daha kahvenizi bile almamışken “sizin onun için ne olduğunuzu” daha o andan bilerek indirger.

Ama öte yandan belki de genç kadın *gerçekten de* bunun bir randevu olduğunu düşünmüştür. Toyca, yaşlı profesörün ona duyduğu cinsel ilginin öylesine yatağa atma girişimi değil de sahici bir merak ve hayranlığa evrilecek bir başlangıç olduğunu ummuştur. Belki de adamın onunla karmaşık bir erotik durumda, salt bir kullanım değeri -yaşlı profesörün narsistik, acil amaçlarına giden bir araç- olarak değil, yaşayan bir değer -araya ilgili Kantçı terminolojiyi sıkıştıracak olursak- bir kendinde-amaç [*end-in-herself*] olarak karşılaşması ihtimaline açıktır. Belki de hayal kırıklığına uğrayarak fark edecektir ki o da sadece başka bir tekinsizdir. Ya da belki emin değildir veya henüz emin değildir.

Kızlarımdan birini yaşlı profesör ile kafede otururken -hatta bir şişe şarabı paylaşırken- hayal ettiğimde o cansız eli Sartre'ın yorumladığı gibi -kadınların ne bildiğini merak etmekte zorlanan biri gibi- yorumlamıyorum. Kadının cansız elini, daha ziyade, bir tür bilginin kanıtı olarak okuyorum. Ne olduğunu tam olarak ifade edemeyecek bile olsa, bu "randevudaki kadının" bildiği şey -hiç değilse elinin bildiği şey-, kendisinin epistemik kibriyle tehdit oluşturan birisiyle birlikte olduğudur. Tekinsiz onu çoktan kendi yönelimselliğinin [*intentionality*] filizleriyle sarmaya başlamıştır; ki bu fenomenolojide bilinçli niyetlerle ilgili değildir. Yönelimsellik, bilincin bir şeye yönelmiş olması; bilmenin bir şey hakkında olması, istemenin ise bir şeye yönelik olması olarak anlaşılır. Bu, bir bilinç nesnesine doğru yönelmişliktir. Bu yönlülük, her zaman belirli bir ruh halinin gölgesindedir. Biri, bir başkasının bilincine meraklı, korkulu veya sevgi dolu bir ruh haliyle varabilir; tıpkı küçümseyici bir ruh haliyle de varabileceği gibi. Bu yönelimsel ruh hali bütün etkileşimin içine sirayet eder. Tekinsizin, belirli kadınların etrafındayken baskın olan yönelimsel ruh hali ise edinmeciliktir (Çit sarmaşığını hatırlayın.) O, çoktan bir çeşit ele geçirmeye girişmiştir



bile. Onun dünyaya-sahip-olma *biçimi* amansızca edinmecidir; o, belirli kişileri temelinde “kullanım” ile karakterize edilen ilişkilere ayartma veya mecbur etme arayışındadır.

Masanın öteki tarafında, genç kadın kendisini adamın *dünyaya-sahip-olmasının* bir unsuruna indirgenmiş halde bulur. Feministler bu dili olanların sebep olduğu zararları ifade etmeye çalışmak için kullansalar da bu, adamın yaptığıının kadınla sadece bir şeymiş gibi ilişki kurarak onu salt nesneleştirdiği anlamına gelmez. Daha da önemlisi, adamın eyleyciliğinin yayılmacılığı belirli kişilerin eyleyciliğinin kendisinininkine ilhak edilmesini veya kendisinininkinin içinde tüketilmesini talep eder. Burada nesne olarak kullanıma konulan şey - pekâlâ mümkün olsa da- bedeninin kendisi değildir; aksine beden-özne olarak kadının kendisidir.<sup>11</sup>

Adamın tekinsizliği, kendinde hak görme haliyle ifade edilen bir tür taleptir. Bir talep, bu ruh haliyle ortaya konduğunda, gerçek bir reddin veya rızanın olasılığı fiilen devre dışı kalır çünkü bunların ikisi de kendinde hak görme halinin yarattığı sisin içinden okunacaktır. Adam kadının eyleyciliğini flörtleşme, gurur okşanması veya kızgınlığın ifade edilmesi yoluyla kendi cinsel ego tatmini projesi adına kullanmasını talep edecektir; fakat bu taleple birlikte de bu talepte bulunmaya hakkı olduğu mesajını iletacaktır. Adam kendi hak sahipliğini, kendisini böyle taleplerde bulunabilecek bir pozisyona yerleştirerek teyit ettiğinden; kadın, kullanımın çoktandır talebin altında başladığını fark edecektir. Adamın kadına olan yaklaşımına bir cinsel kendinde hak görme hali sinmiştir. Dolayısıyla kadın daha cevap bile vermeden, adamın yaklaşımını uygulama şekli hak sahibi olarak konumunu doğrular. Kadının sert reddi de onun aktif kabulü kadar adamın dünyaya-sahip-olma biçimini besler. Çünkü, iki şekilde de adamın, kadının öznel kapasitelerini, bütün olasılıklarını kendi elinde tuttuğu bir alanda kendisiyle ilişki kurmak için zorladığı o otoritesi onaylanır.

---

<sup>11</sup> Beauvoir, bu edinin yapısını *The Second Sex*'te “inessential otherness” olarak adlandırarak kavrayan ilk kişiydi. Daha çağdaş bir inceleme için bkz. Cahill (2010).



Görürüz ki, elini bir başkasının elinde ölü gibi uyuşmuş bırakmak, bilinçli bir seçim olmasa da bir reddetmedir.<sup>12</sup> Kadın sadece talebi reddetmez, aynı zamanda dünyanın adamın talep ettiği ve kendisinin yanıtladığı bir yer olarak yapılandığı, kendi eyleyciliğine dair olasılıkların adamın talebine verilecek bir cevaba indirgendiği bütün bir sahneyi reddeder. Her hareketin tekinsizin gücünü teyit ettiği yerde, el ve ayak bileklerinin etrafına dolanmaya başlayan sinsi sarmaşıklara büsbütün hareketsiz kalarak direnir. Hareket ederse sanki boğulacakmış gibi görünebilir. Eğer adam kadının eyleyciliğini ilhak etme hakkını gösteren bir ifadeyle elini tutmaya çalışırsa, o zaman kadın da elinde barındırdığı özgürlüğün açığa çıkmasına izin vermeyecektir. Diğer bir deyişle, kadın içinde yer almayı reddederek, kendi dünya-kurma kabiliyetinin hükümsüz kılındığı bir dünyaya direnir.

Şayet tekinsizliğin birinci zararı zaman hırsızlığıysa, ikincisi ise kadının kendi dünyaya-sahip-olma-biçiminin baştan hükümsüz kılınmasıdır. Bu sebeple tekinsizlerle karşı karşıya kalmak, özellikle saygın, güçlü, otorite sahibi mevkilerdeyseler, potansiyel olarak kadının benlik hissini rayından çıkartarak eyleme kabiliyetini sekteye uğratar. Tekinsizlerin bu hareketleri, cinsel haz aramaktan ziyade -bir kadını raydan çıkmış olarak görmenin tahrik ediciliği hariç- tam da bu amaç için tasarlanmış gibidir. Susan Bordo çıkma teklifini reddettiği bir profesörün verdiği kinci karşılığın, onun otoritesine karşı koymuş olmasıyla başladığını söyler. Adamın tekliflerine karşısında bir akranı [*peer*] varmış gibi cevap vermiş ve düpedüz ilgilenmediğini söylemiştir. Şöyle anlatır: “Bir keresinde, şen şakrak bir şekilde ‘ders zamanı geldi, tatlım’ diyerek bana talimat verdi ve sınıfın kapısının önünde, çoğunluğu erkek olan sınıfın görebileceği şekilde kalçamı sıvazladı. Koridor boyunca utanç içinde uzaklaştıktan sonraki dürtüm, profesöre hareketinin benim için ne kadar aşağılayıcı olduğunu açıklamak olmuştü. Meslektaşlarımın önünde beni, ne kadar da hesaplı ve incelikli bir şekilde, felsefe eğitimi alan bir adaydan... neye indirgemişti?” (Bordo, 2002: 230). Bordo,

---

<sup>12</sup> Kathleen Cairns şu soruyu yöneltir: “Normalde atak ve kendine güvenen kadınların, istenmeyen cinsel etkinliğe hayır demelerini imkânsız kılan bu irade felcini ne sıklıkla yaşadıklarını nasıl açıklayabiliriz?” (Cairns,1997: 92). Cairns, Kaschak’a atıfla, “eril anlamların toplumsal ve kişisel deneyimi örgütlediğini; bu nedenle kadınların sürekli olarak, kendi üretimleri olmayan anlamlarla iç içe bırakıldıklarını” savunur (1997: 95).



adamın kendisini neye indirgediğinden emin olamasa da oraya nereden indirgediğine emindi: felsefeci adayı bir meslektaştan. Felsefe eğitimi alan biri olarak, bir felsefe sınıfında, dünyaya-sahip-olma biçimi hükümsüz kılınmıştı.

Elbette “tekinsiz”lerin, henüz fiziksel anlamda bir zarara yol açmamışken neden böylesi bir güce sahipmiş gibi göründüklerini kendimize hatırlatmamız önemlidir. Tekrar belirtelim, eğer tekinsiz notlarınızı, işinizi veya mesleki itibarınızı tehdit etmeye başlarsa, bu durum çoktan tekinsizliğin ötesine geçmiştir ve bunlar için genellikle çareler vardır. Ama şurası kesin ki; bana bir kendinde hak görme ya da elde etme haliyle yaklaşan herkes -en azından bazen- beni bir tekinsiz kadar güçlü şekilde sarsmaz.

Tekinsizliği bu kadar etkili bir şekilde tekinsiz kılan şey, tekinsizleri karakterize eden o kendinde hak görme ve elde etme halinin, bu taleplerini yankılayan ve kuvvetlendiren bütün bir imgeler, dil ve maddi ilişkiler dünyası tarafından desteklenmesi ve bunlardan beslenmesidir.<sup>13</sup> Kadınların erkekler için birer kullanım-değeri olduğu imge ve hikayelerle dolup taşmayan bir bağlamda, kadınlara kullanım-değeri olarak atıfta bulunacak terimlerin bulunmadığı bir dilde veya kadınların sistematik olarak dezavantajlı konumda olmadığı maddi şartlarda, bir tekinsiz yalnızca can sıkıcı bir detay olurdu. Tıpkı sivrisinek kaynaklı hastalık riskinin ortadan kalktığı bir yerde sivrisinek olmak gibi... Bütün bu kompleks, erkeklerin örtülü olarak (ve çoğunlukla bilinçsizce) kamusal alan ve ona dair tanımlara ve değerlere sahiplik hissi taşıdıkları gerçeğiyle -kadınların tipik olarak hissetmedikleri bir sahiplik hissi- desteklenir.<sup>14</sup> Bu sahiplik hissi maddi ilişkilerin örgütlenme şekli kadar kültürel anlatıların içeriğiyle de desteklenir. Beauvoir’ın etkili ifadesiyle, tekinsizin tekinsizliğini böylesine tesirli kılan şey, tekinsizin içinde sessizce hareket ettiği o bütünsel “somut durum”dur.

<sup>13</sup> Burada MacKinnon’ın cinsel tacize ilişkin olarak “toplumsal” konum (social position) adını verdiği yaklaşımı benimsiyorum; Crouch’un, cinsel tacizin “toplumumuzda ‘erkekler’ ve ‘kadınlar’ın inşa edilme biçimlerinde yer alan temel eşitsizliğin bir tezahürü olduğu” fikri olarak tanımladığı yaklaşım (Crouch, 2001: 10).

<sup>14</sup> A.g.e., 232.



Tekinsizlik, o halde, ergen kızların uydurduğu ya da genç bir felsefeci kadının yaşlı profesörün karşısında otururken hayal ettiği bir şey değildir. Tekinsizler -bütün bir kültürle aralarında olan gizli anlaşmayla ve toplumsal güç dengelerinin suç ortaklığıyla- zamanı yutan bir epistemik tehdit sunarlar ve genç kadınların dünya-kurma kapasitelerini hükümsüzleştirirler. Bu, tekinsiz bir tür esir almanın icrasıdır: Siz daha dikkatinizi bile vermeye başlamamışken boğazınızı sarmıştır ve hareket ederseniz soluğunuzu tümüyle kesmekle tehdit eder.

*1. Tez: “Tekinsiz”, kadın düşmanı toplumsal düzenlemelerce beslenen, kendinde hak gören ve edinmecî bir yönelimsellik hâlini adlandırır. Bu hâl içinde narsistik bir özne zamanınızı çalar, öznel kapasitelerinizi ilhak eder ve dünya-kurma kapasitelerinizi daha gerçeklemeden elinizden alır.*

*Peki ya flörtleşme?*

Tekinsizlik ile flörtleşmeyi birbirinden ayırmak önemlidir. Zira kimileri analizimin her şeyin eğlencesini kaçırdığını söyleyerek bana itiraz edebilir. Flörtleşmenin, elbette bir yeri var ancak belirgin güç asimetrisiyle şekillenen hiyerarşik ilişkilerin çoğunda -örneğin öğretim üyesi ile öğrenci, amir ile çalışan ya da yetişkin ile çocuk arasındaki ilişkilerde- çoğu zaman olmaması gerektiğini söyleyeceğim. Bu ilişkilerde tekinsiz olmadan flörtleşmek çoğunlukla mümkün değildir. Ancak eşitsiz güç bağlamlarında bile olsalar, tüm erotiklikle yüklü etkileşimleri “tekinsiz” olarak yanlış okumak üzücü bir hata olurdu ve bu tür bir şeyi savunmuyorum. Flörtleşmenin elzem önkoşullarından biri, somut durumun bütünü göz önünde bulundurulduğunda *yeterince eşit* olan güç olacaktır ki bu sayede iki tarafın kırılabilirliği, en azından başlangıçta, az çok aynı olabilme şansı taşısın.

Benim favori flörtleşme örneklerimden biri eski feminist film *Thelma ve Louise*'deki Brad Pitt tarafından canlandırılan kovboy-otostopçu-hırsızın Thelma (Geena Davis) ile arabada ve daha sonra Thelma'nın otel odasında flört ettiği sahnedir. Hikâyeyi bilmeyenler için, Thelma



ve Louise, (lise aşkıyla olan uzun evliliği bir felaket olmuş olan) masum Thelma'nın, bir barda, tecavüzcü olduğu ortaya çıkan gerçek bir tekinsiz ile karşılaşması sonrası kaçışta olan iki arkadaşlırlar. Louise (Susan Sarandon) silah zoruyla tecavülden Thelma'yı kurtarır, sonra da müstakbel tecavüzcüyü bir otoparkta vurur. Asla inanılmayacaklarına ikna olmuş durumdaki iki kadın, Louise'in eski üstü açılan arabasıyla sınıra doğru yol alırlar. Yolda J.D. (Brad Pitt) ile tanışlırlar ve Thelma ona vurulur. J.D.'nin, kaçışlarını finanse edecek olan Louise'in birikimini çalarak tam bir pislik olduğu ortaya çıkısa da ona *cinsel olarak* tekinsiz diyemezsiniz. Thelma'ya iltifatları ve oyunbazlığı [*playfulness*] zevkli ve saygılı türden bir davet göstergesidir. Thelma tereddüt ettiğinde geri çekilir ve onun yaklaşmasını bekler, açıkça onun tereddüdünün karşılaşmalarına son noktayı koyabileceği ihtimaline açıktır. Thelma'nın *arzusu* onunkiyle kavuşmak için orada mıdır diye görmek için bekler. Thelma'nın otel odasında karşılıklı yoğun merak dolu saatler süren oyunbaz flörtleşme sonrasında ikisi çılgın bir tutkuyla sevişir. Ama burada bile Thelma "bekle" dediğinde dinler. Thelma, bu karşılaşmadan kendini ilk defa cinsel bir eyleyici olarak deneyimlemiş şekilde çıkar. Paralarının çalındığını keşfettiklerinde Thelma, J.D.'nin mesleği hakkında konuşurken kendisine anlattığı bir hikâyeden öykünerek bir marketi silahla soyar. Film büyük bölümüyle, Thelma'nın (istismarcı kocasının, tecavüzcüsünün) kurban(ı) konumundan tamamen bozamayacağı daha geniş bir kadın düşmanlığı bağlamında bile kendi dünya-şekillendirici kapasitesinin bilincinde olan bir kadına dönüşümünün hikayesidir. Güçlenmesi silahla olan becerikliliğiyle, şeyleri yapma kabiliyetiyle sembolize edilmiştir; Louise ile başka bir tekinsizin benzin tankeri kamyonunu havaya uçurdıkları dramatik sahnede olduğu gibi.

Fark edilen odur ki zamanın yapısı, flörtleşmede bir tekinsiz ile karşılaşmadakinde olduğundan farklıdır. Thelma'nın tereddüdü, J.D.'nin o tereddüde alan açmasıyla karşılanır; J.D.'nin aciliyet hissi eğer Thelma'nın karşılıklı aciliyetiyle karşılanmazsa (J.D. tarafından) oyun dışı bırakılır. Diğer bir ifadeyle, ihtimal alanı flörtte olabildiğince *açık* tutulur, en azından benim senin karşılık verme veya vermeme, arzulama veya arzulamama ya da farklı şekilde arzulayabileceğin ihtimalini açık bırakmak zorunda olduğum kadar. Flörtleşme bu ihtimaller hakkında kuvvetli bir meraktır, böylece onları hemencecik kapatmaz; sürprizlerden



hoşlanma kabiliyetiyle beraber biricik bir mevcudiyetin detaylarına ve özelliklerine yönelik yoğunlaşmış bir dikkattir. Flörtleşmede zaman açılır, yayılır, zenginleşir. Flörtleşme, özellikle hoşlanıldığında, zamanın bir hediyesidir.

Flörtleşmede karşılaşmayı saran yönelimsellik kipliği, açık bir yapıya sahip bir dünyaya sahip olmayı da ima eder, öyledir ki ben, seni benim dünyaya sahip olma yoluma dair bir meraklılığa, bu dünyaya girmeye davet ederim ama senin benim için kim olacağına dair varsayımlarda bulunmayı, benim bu soru hakkındaki merakım ya da umudum bütün karşılaşmayı bir tür yoğunlukla doldurduğunda dahi reddederim. Merak edebilmek için daha zamanım bile olmadan isteksizce yakalanma tehdidi, yani benim bunda etken bir rolüm olmadan benim-senin-için-anlamımın zaten belirlenip mühürlendiği bir dünyaya kilitlenme tehdidi yoktur. Benim dünya şekillendirici kapasitelerim önceden engellenmiş değil, tersine, karşılaşmanın kalbinde yoğun bir şekilde ilgilenilmiştir. Flörtleşme karşılıklıysa, bu ilgi de öyledir.

Flörtleşmedeki yönelimsellik kipliği kendini hak sahibi gören edinimdeki yönelimsellik kipliğinin neredeyse karşıtıdır. Yoğunlaştırılmış, erotiklikle yüklü bir alandaki merakın uyandırılmasıdır. Davet ve çağrıdır, talep değil. Edinmeciliğe ve kendine hak görmeye karşı dikkatli olmayı gerektirir. Flörtleşmeyi tekinsizlikten ayıran, açılmış bir dünyada zamanın bu açık yapısıdır; redde ve rızaya karşı bir hassasiyet, geri çekilmeye ve yaklaşıma yönelik bir isteklilik. Açıkçası içinde yaşadığımız dünya, kartları flörtleşmenin aleyhine, tekinsizliğin lehine dağıtır; bu fark hakkında düşünme ihtiyacımızın nedeni de budur.

*2. Tez: Flörtleşme iki özne arasında zamanın yapısını açan, merak ve hayreti yoğunlaştıran bir tür erotik dikkattir; bu dikkat, açılmış bir dünyada, her birinin ötekinin dünya-kurma kapasitelerine seslendiği bir karşılaşmadır.*

*Erkek kahramanlara karşı dikkatli ol!*



Az önce önerdiğim üzere, “ne tekinsiz!” diye ilan ederek aleyhlerine bir durumun epistemik sorumluluğunu ellerine alan kızlarımın aynı zamanda erkek kahraman hikayelerine bağımlı olmaları oldukça canımı sıkıyor. Beni en kötü etkileyen, birkaç sene önce üçünün, kocaman, kalın, 700 sayfalık canavarlar olan Alacakaranlık romanlarını elden ele dolaştırıp her birini nefessiz bir aceleyle okumalarıydı. Bütün bu yaygaranın sebebini merak edince dört ciltlik serinin tamamını okumaya birkaç hafta da ben harcadım.<sup>15</sup> Genç başkahraman Bella ile tanıştım ve tekrar ve tekrar ve tekrar kurtarılmasını izledim. Serinin vampir kahramanı Edward Cullen ana kurtarıcı ve rakibi Jacob da iki numaralı kurtarıcı rolündedir. Bella’nın dünyayı şekillendirme kapasitesi, ara sıra bu ikisi arasında bir seçim yapmaktan ibaret kılınmıştır; gerçi aynı sıklıkta, aralarındaki düşmanlığa veya Bella’nın gönülsüz direnişine rağmen, onu kurtarmak üzere işbirliği yapar ve Bella’yı bir bez bebek gibi bir o yana bir bu yana savururlar. Her ne kadar dördüncü cildin sonunda gerçekten de önemli bir kurtarma eylemini bizzat kendisi gerçekleştirebilmiş olsa da metinlerin genel tonu ve dokusu, Bella’nın fazlasıyla abartılı “tekinsizler” tarafından tehdit edildiği ve ardından Edward’ın aşırı gelişmiş ön kollarına yaslanmış hâlde güvenli bir yere taşındığı imgelerle doludur.

Serinin yazarı Stephanie Meyer, geçmiş kuşaklarda olduğu gibi bugünün kız çocuklarının da “tehlikedeki genç kız” anlatısına ilgi duyacağı varsayımı üzerine büyük bir servet elde etti. Daha iyi bir vurgun yapamazdı. 2009’da en çok satan listesini raporlayan *USA Today* duyurdu ki: “*Alacakaranlık* kitapları ardışık 52 hafta boyunca listenin ilk onunda yer aldı. Geçen sene toplamda 13 hafta ilk dört sırayı tuttu.” (Anon, 2009).

Meyer, peri masalını yeni milenyum için heyecan katarak uyarlarlarken Bella’nın kan emici vampir kahramanının onu öldürme dürtüsünü zar zor kontrol edebildiği rahatsız edici gerçeği hakkında açıkça dürüst olmuştur. Bu, feminist bir okumada erkek kahramanların kadınları eyleyicilik [*agential*] güçlerinden alıkoymaları eğilimlerine sembolik bir göndermedir. Ancak

---

<sup>15</sup> Bu çalışmadan bir makale ortaya çıktı, bkz. Mann, (2009). Bu yazının özeti *The Philosopher’s Magazine*’de 2009’da yayımlandı. Aynı zamanda yazı 2010 yılında *Introducing Philosophy through Popular Culture* içinde yeniden yayımlandı.



öyle görünüyor ki, kahramanlar şimdiki genç kadın nesli için aşırı derecede çekici. Tanıdığım bir genç kız, örneğin (iyi niyetli) erkek arkadaşının ona “Artık o alanda tek başına yürümeye iznin yok,” dediğini anlatırken gururla kızarıyor. Erkek arkadaşının onu korumaya dair aciliyeti, bazı eylemlere “izin verme” veya “izin vermeme” yetkisini kendine tanımış olduğu gerçeğini gizliyor. Ve genelde insanların kendisine bir şeyleri izin verme veya vermeme otoritesinden pek hoşlanmayan bu kız, hikâyeyi anlatırken adeta zevkten eriyor.

Bu, yalnızca peri masallarına ya da gençlik romanlarına ait bir sorun değil. Birleşik Devletler Ekim 2001’de Afganistan’ı istila ettiğinde Bush yönetimi tarafından seçilen gerekçelerden biri kadınları kurtarmamız gerektiği idi. Gerçekten de Afgan kadın örgütleri uluslararası yardım için on yıllardır çağrıda bulunuyorlardı. Afganistan’daki kadınlar için insan hakları durumu kesinlikle berbattı ve Afganistan Devrimci Kadın Birliği (RAWA) gibi örgütler Taliban’a direniyor ve bedelini hapsedilme, işkence ve infaz olarak yıllardır ödüyorlardı (Bkz. Brodsky, 2003). Bush yönetimi istilaya karar verdiğinde Afganistan’daki kadınların insan hakları durumuna dikkat çekmek için yıllardır savunuculuk yapan ABD’deki feminist aktivistler birdenbire basının ilgisini çekti. Bush yönetimiyle daha önce bir yere varamamış olan bu aktivistler, danışman olarak Beyaz Saray’a davet edildi.

ABD’deki feminist hareket konu hakkında bölündü, bazıları istilayı Afgan kadınlar için çoktan gecikmiş bir şeyleri değiştirme fırsatı olarak görüp destekledi. Diğerleri feminist taleplerin, başka bir egemen ulusa karşı adaletsiz bir saldırı savaşını haklı gösterme çabalarının içine fırsatçı bir biçimde dahil edildiğine ve savaş çabasının büyük ihtimalle Afgan kadınlar için durumu daha da kötüleştireceğine ikna bir şekilde savaşa yüksek sesle karşı çıktı. Afganistan’dan RAWA, ABD istilasına hararetle bir şekilde karşı çıktı ve Afgan kadınlar için kadınların insan haklarını uluslararası gündeme taşıma ve gündemde tutma çabalarını yoğunlaştırdı. Ve sıra Afganistan’da geçici bir hükümet kurmaya geldiğinde, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, ülkede kadınlar adına yıllardır örgütlenen, Taliban’a karşı direnmek için her şeyi riske atmış, mücadeledeki kız kardeşlerinin işkence gördüğünü ve infaz edildiğini gören kadınlar masada değildi; sesleri ülkeyi yeniden inşa etmeye dair bütün



resmi çabalardan sistematik olarak dışlanmıştı. Bush yönetimi Afgan kadınlarını mağdur olarak konumlandırmakta ve durumu yalnızca bir mağduriyet hali olarak tanımlamaya istekli olan ABD’li feminist örgütlerle ilişki kurmakta oldukça rahatken; direnişi örgütleyen, kendi dünyalarını şekillendirme konusunda söz talep eden kadınları müzakere masasından saldırgan bir şekilde dışladı.<sup>16</sup>

Bu örnek cinsel taciz hakkındaki bir makalede yersiz görünse de önemli bir uyarıcı öykü olduğunu düşünüyorum. Sorun, kadınlar mağdur edildiğinde kolayca yeniden canlandırılan eski bir ataerkil korumacılık geleneği. Erkeklerin kadınları diğer erkeklerden koruması gerektiği kanısı nihayetinde eril-üstünlükçü düşüncenin ayrılmaz bir parçasıdır. Kız çocuklarının etrafta koşuşup kendilerine hayata döndüren öpücükler konduran veya tam zamanında onları kucaklayıp tehlikeden kurtaran Beyaz Atlı Prens veya Edward Cullen hikayeleri ve imgeleriyle büyüdüğü gibi oğlan çocukları da böyle kurtarma hikâyeleri ve imgelerinin kültürel alanlarını sarmasıyla büyüyor. Bilişsel bilimciler dahi kurtarma anlatısının kültürle derin bir bağı olduğunu söylüyor (Lakoff, 2008). Kadınları kurtarmak, gerçekten de, eril üstünlükçü bir kültürde erkeksi bir erkeğin kendi için hayal ettiği hayat hikayesinin gerekli bir parçasıdır. Eğer erkeksi bir erkek olduğunuzu düşünüyorsanız, bu, sizi böyle yapan şeylerden biridir. Ve kadınların gerçekten cinsel şiddetin mağdurları olma tehlikesi içinde *olduğu* ve ayrıca çevrelerinde var olan bir kurtarma anlatısıyla büyüdüğü bir dünyada böyle bir centilmenlik arkadaşça, hoş, hatta gerekli gözükebilir.

Peki felsefi olarak düşündüğümüzde kahraman ve kurtarmaya koyulduğu mağdur arasındaki ilişkide ne oluyor? İlk olarak, her karşılaşmada olduğu gibi, bu karşılaşma belirli bir kiplik ile karakterize edilmiştir. Kipliğin, ilk bakışta, derinlikli düşünmeden önce, abartılı sorumluluk olduğunu söyleyebiliriz. Bundan kastım erkeğin, kadından bir ebeveynin bir bebekten ya da

---

<sup>16</sup> Brodsky’nin kitabının önsözünde RAWA adına yazan bir sözcü şöyle der: “Burkanın örtüsü altında sessizleşmiş Afgan kadınları imgesi ne hayatlarımızın ne de direnişimizin gerçeğini anlatır.” RAWA, Brodsky’nin kitabını, “Birinci elden deneyimi kullanarak Afgan kadınlarını burkalarının altında sessiz kurbanlar olarak değil, tüm baskıcı rejimlere cesaretle direnmiş ve kendi yaşamlarını ve başkalarının yaşamlarını değiştirmiş savaşçılar olarak doğru biçimde tasvir ettiği” için över (2003: xi).



küçük bir çocuktan zorunlu olarak sorumlu hissetmesi gibi sorumlu hissetmesidir. Bu, çocuğun hayatının ve ölümünün ta kendisinin ebeveynin ellerinde olmasından ötürü aşırı bir varoluşsal sorumluluktur. Aslında bir çocuğu dünyaya getiren ebeveyn çocuğa hem hayat hem *zaman* verir çünkü bir bireyin hayat öyküsü doğumda başlar. Benzer şekilde, kahraman kendini mağdurun dünyasında belirli bir konumda ve belirli bir statünün keyfini çıkarıyor olarak hayal eder. Onun yokluğunda kadının varlığı durur. O, kadının beklediğidir. Mağduru, kendi gelişini bekleyen bir *zamansal askıya alınmışlık* hâlinde var olan biri olarak tahayyül eder (tıpkı Beyaz Atlı Prens ile Pamuk Prenses örneğinde olduğu gibi); kendi gelişinin onu yeniden hayata döndüreceğini düşünür. O, kadına *zamanı* geri verendir, diğer bir deyişle. Kahraman, mağdurun hayat hikayesini kurtarma anında yeniden başlattığını düşünür ve bu kurtarışın onu sahiden de kadının hikayesinin *yazarı* yaptığı yanılığısına düşme eğilimindedir.

Bu tutkulu fantezinin asıl sorunu kendini sürdürmek için mağdurun edilgenliğini ve kırılmağını gerektirmesidir. Kurtarma anlatısında yalnızca bir eyleyici vardır ve o da mağdur değildir. Kahraman, aslında, takıntılı ve abartılı eyleycilik gösterilerine olan eğilimiyle tanınabilir. Kadınlar her nerede mağdur edilirlse erkek kahramanlar ortaya çıktıklarında oldukça yüksek sesle konuşur ve çokça debelenirler. Kurtarma biçimleri ardında oldukça yüklü bir yıkım bırakma eğilimindedir. Beyaz üstünlükçülerin beyaz kadınlığı siyah tecavüzcülerden linç etme yoluyla kurtarmaya koyulmasında olduğu gibi bazen erkek kahramanlar mağdurların yokluğunda dahi ortaya çıkarlar, oysaki çoğu linç vakası bir beyaz kadına hakaret ya da saldırı suçlamasına dayalı olsa da bir mağdur ortaya çıkmamış ve hatta isimlendirilmemiştir bile (Davis, 1983). Mağdurlar *olduğunda* ise kahramanlar sürekli olarak mağdurun eyleyciliğini kendi eyleycilikleriyle ikame etme hatasına düşer; bu da mağdur savunuculuğunun temel ilkelerinden birinin ihlali anlamına gelir. Ulusal Mağdur Destek Örgütü [*National Organization for Victim Assistance*] tarafından kriz müdahale protokollerinde belirtildiği üzere mağdurlarla çalışanlar “bakım ihtiyacına karşılık vermeli ancak mağdurun bağımlı hale geleceği bir ‘kurtarıcı’ haline gelmeye karşı temkinli olmalıdır. Aylar sonra mağdur için karar vermeye başlayan ‘kurtarıcı’, kriz müdahalesinin temel amacı olan mağdura hayatının kontrolünü yeniden eline almasında yardım etmek amacını altüst



etmiştir.” (Anon, t.y.). *Adalet Çözümleri [Justice Solutions]* sitesindeki mağdur savunucuları da buna katılır ve bu yüzden “yapılmaması gerekenler” listesi altında şu maddeyi buluruz: “Mağdurlar için kararlar ve seçimler yaparak ‘fazla yardımcı’ olmayın. Hiçbir mağdur, mağdur edilmeyi *seçmediği* ve kendilerine karşı işlenmiş şiddetli eylem üzerinde kontrolü olmadığı için mağdurların hayatları üzerindeki *kontrolü yeniden sağlama* ve hayatlarını etkileyen *kararlar verme* kabiliyetleri çok önemli hale gelir” (Anon, t.y.). En kötü kahraman, taciz ya da istismar mağdurunun tüm hikâyesini kendi gündemini canlandırmak için ele geçirir; bu gündem ister basit bir kendini yüceltme arzusu, ister yıkıcı bir saldırı savaşı, isterse kimliğini bağladığı başka bir tutkulu görev olsun.

Sıklıkla, bu az çok bilinçdışınca motive edilmiştir ve belirli bir epistemik yetersizlikle gelir; sonuçta narsistik güdümlü kişilik, kendine, kendine-takıntılı olduğunu tanıyabilecek kadar mesafelenemez. Kahramanlar, kadınları bilenler olduklarını iddia edip kahraman-rolünün keyfini öylesine çıkarırlar ve kahraman statülerine öylesine bağlıdırlar ki kadınların deneyimleri ve bakış açıları hakkında oldukça cahil kalmış olurlar. Hakikaten de kadınların onlarınkinden farklı bakış açılarına *sahip olabilecekleri*, istismara yalnızca maruz kalmak yerine onu yorumlayabilir veya ona direnebilir oluşlarının bizzat kendisi kahramanın sahnenin tek öznesi olma statüsüne bir tehdittir. İlk başta kasıtlı bir abartılı sorumluluk kipliği olarak yorumladığımız şey şimdi kendinin başka bir şey olduğunu gösteriyor: fedakâr bir kendini adama altında gizlenmiş takıntılı bir kendini yüceltme. Kendini adanmış bir ebeveynin olgunlaşmakta olan bir çocuğu esir tutan bir yük haline gelmesi gibi kahramanın kahramanlığı mağduru mağduriyetine bağlayan bir saplantı haline gelir.

Bu sebeptendir ki erkek kahramanlar kadınların liderliğini kabul edemezler. Mağdur edilmiş, kırılğan kadınlarla oldukça rahattırlar ama kadınlar güç kazandığında çok rahatsız olurlar. Bush yönetiminin örgütlü, bilgili ve güçlü Afgan kadınları masadan dışlamak *zorunda kaldığı* gibi kahraman da onun olayları yorumlayışına muhtemelen meydan okuyacak ya da kadınların mağduriyetinin telafi edilmesi konusunda belki ondan daha nitelikli bir liderliğe sahip olacak kadınları kendine müttefik edinmez. Dahası Bush yönetiminin Afganistan’da



RAWA'nın kadınların menfaatlerinin bir temsilcisi oluşunu sistematik olarak itibarsızlaştırmaya koyulduğu gibi, erkek kahraman kendini kırılğan kadınların tek kurtarıcısı olarak göstermek için baştan beri mücadele eden feministleri sistematik olarak itibarsızlaştırma gereği duyacaktır. Feministlerin söz konusu zararı gidermek için yıllardır verdiği mücadeleden bahsetmeyi unutacaktır. Örneğin kadınların cinsel tacizle mücadele kapsamında politikalar ve hukuk alanında yürüttükleri çalışmalar ve verdikleri emek tamamen silinebilir. Kahraman, yapabiliyorsa işi kendine mal eder, sanki kayda değer bütün işleri kendisi tek başına yapmıştır. Dünyayı şekillendiren özneler olan veya olagelmiş kadınlar, egosu için bir tehlike arz eder. Mağdurları, öz tanımları ağırlıklı olarak mağduriyete odaklanmayan kadınlardan uzak durmaları konusunda uyaracaktır. Çünkü egosunu besleyen mağdurlar kendilerini öncelikli olarak mağdur olarak görmekten vazgeçip, dünyayı şekillendirme kapasitesine sahip özneler olarak kavramaya başladıklarında, kırılğan kadınların kurtarıcısı olma statüsü aşırı şişirilmiş bir sıcak hava balonu gibi patlayacaktır.

Diğer erkeklerle ilişkisi bağlamında kahraman, öldürülecek ejderha ne kadar büyük ve ne kadar zalimse, beyaz atlı prensin de o kadar yiğit olacağı ilkesine göre hareket eder. Gerçek şudur ki hikayesini anlatmak için *kahraman, tekinsize ihtiyaç duyar*. Kadınların mağdur edildiği bir dünyaya tekinsiz kadar bağlıdır. Kendisiyle diğer erkekler arasındaki farkları abartma dileği, kadınları taciz ya da istismar eden erkekleri, davranışları sadece “kültürün normlarının bir ifadesi olan ve bu normların ihlali olmayan” (Katz, 2006: 149)<sup>17</sup> erkekler olarak değil patolojik canavarlar olarak tasvir etme ihtiyacı yaratır. Kahramanlar, istismar hikâyelerini kendi kahramanlıklarına ihtişam katmak için abartma eğilimindedirler. Kadınlara yönelik istismara karşı çıkan ancak bunu daha sessiz ve daha az dramatik biçimlerde yapan erkekler bile bu “katliamdan” nasibini alacaktır. Abartılı bir erkeklik

---

<sup>17</sup> Jackson Katz (2006) kadınlara zarar veren erkeklerin kültür tarafından geniş ölçüde desteklenen davranışlara sahip “sıradan adamlar” olarak değil de “gözü dönmüş tecavüzcüler” olarak tasvir edilmesinin hem erkekler hem de kadınlar açısından neden güven verici bulunduğunu ikna edici bir biçimde açıklar. Bu olgunun analizine 149. sayfadan itibaren bakınız.



paradigması, fail olmayan ama eyleyciliğini takıntılı biçimde sergilemeyen “sümsükler”e [sissies] yer bırakmaz.

Sorun tabii ki kadınları taciz ve istismar eden erkeklerin neredeyse hiçbir zaman patolojik olmamalarıdır. Sadece kadın düşmanı bir kültürde kendilerine sunulan hak görme hallerini fazlasıyla ciddiye alırlar. Onları canavarlar olarak tasvir etmek, kahramanın icra ettiği korumacılık dinamiğinin ta kendisini içeren eril üstünlükçü kültürün sorumluluktan yırtmasına yarar. Kahramanın da paçayı kurtarmasına yarar; mevcut koşullarda bu düzenlemelerden nasıl fayda sağladığı hakkında düşünmesine hiç gerek yoktur. Öldürülmesi gereken bireysel canavarlara odaklanmak, eril üstünlükçü şiddet ve korumacılık yoluyla kadınların dünya kurma kapasitelerini engellemek üzere yapılandırılmış tamamen somut bir cinsel tacizin gerçek yüzünü çarpıtır.

Ve burada açık hale geliyor ki tekinsizlerle kahramanların ortak bir noktası var: ikisi de epistemik olarak kibirli. İkisi de kadınlarla olan ilişkilerini bir tür kendilerine hak görme tutumu içinde yaşıyor ve buna göre etraflarındaki kadınlarla temel olarak kendi hikayelerindeki bölüm oyuncularını olarak ilişki kuruyorlar. Kadınları algı ve anlamın yazarları veya potansiyel yazarları olarak tanımayı beceremiyorlar. Kadınlara yönelik duruşları, diğer bir deyişle, edinmecidir. Bazı istilacı sarmaşıklar gibi “tekinsizdirler” çünkü eylemlerini kadın muhataplarının da ikamet ettiği dünyaya demirleyen yönelimsel ipler bir çeşit esir alma işlevi görürler. Hem tekinsizin hem de kahramanın dünyayı algılama biçimleri kadınların dünya-şekillendirici kapasitelerini engeller. Bu kapasiteler kadının masada erkeğin karşısına oturup sohbete başlamadan veya yardım aramadan önce zaten hortumlanmış ve kahramanın büyük anlatısına akıtılmıştır.

*3. Tez: Kahraman, kahramanlık hikayesi daha geniş kadın düşmanı sosyal düzenlenmelerden beslenen ve kurtarılacak kurbanlar gerektiren narsist bir öznedir. Kahramanın saplantılı eyleycilik gösterileri, kurtarmaya koyulduğu kişilerin dünya-kurucu kapasitelerini daha baştan devre dışı bırakır ve zedeler.*



### *Bir müttefik nasıl tanırız?*

Müttefikler bambaşka türde erkeklerdir ve geçmişte pek çoğu ile tanışıp çalışma fırsatını olduğunu söylemekten mutluluk duyuyorum. Müttefiklerin sesi yüksek değildir, gösteriş peşinde de değildirler. Özverilerini takıntı haline getirmezler, kadınlar adına gösterdikleri kahramanca çabalarını sonsuz bir bahis konusu edinmezler. Hatta bu tarz konularda konuşmaktan çok dinleyicidirler. Bize miras kalan bu dünyada, en azından kendi toplumları içinde, sadece erkek oldukları için kendi seslerinin yönlendirici bir otorite olarak çınlayacağını farkındadırlar ve bu konuda temkinlidirler; bu otoriteyi kullanmanın hangi zamanlarda stratejik olup olmadığını iyi düşünürler. Müttefikler konuşmaktan çok yapıp ederler. Kadınların etkinliklerinde açılış konuşmacısı olmak yerine çocukların bakımını üstlenmek veya temizlik için gönüllü olmak gibi destekleyici rollere talip olurlar. Daha felsefi konuşmak gerekirse müttefik, kadınların deneyim ve meseleleri hakkında onların kendi epistemik otoritelerine saygı duyan kişidir.

Dahası, bir müttefik bireysel istismar ve tacizi harekete geçiren itici gücten ve bunların perde arkasını oluşturan kültürün ve güç yapılarının içinde kendisinin nasıl konumlandığından her zaman haberdardır. Birisi müttefiklerle karşılaştığında “temkin” ile ifade edilebilecek yönelimsel bir ruh halini hemen hisseder. Nasıl harekete geçmesi gerektiğini bilmesinin sorumluluğundan kaçmaksızın kadınlara ve onların meselelerine karşı epistemik tevazu sergiler. Özdeşünümün güç sahibi olduğunda gerekli olduğu kadar acı verici ve zor olabildiğini anlar. Burada zamansal ruh hali önce tereddüt etmek sonra dikkat vermektir. Feminist bir eleştiri veya taleple karşılaştığında onu hemen kabul etmesi şart değildir fakat ilk önce merakla kaçırdığı veya henüz anlamadığı şeylerin peşine düşer.

Müttefikler kadınlar mağdur durumdayken seyirci kalmazlar ama duruma hemen nihai bir tanım koymaya, ona gündem ve çıkış yolu vermeye de çalışmazlar. Bilirler ki bunların yapılacağı alan kadınlar için yaratılmalı ve bu alan onlara bırakılmalıdır. Erkek şiddetine veya istismarına karşı dururken kurbanların sesini kendi sesleriyle bastırmamaya özen



gösterirler. Kendi gündemlerinin kurbanların gündemlerinin önüne geçmemesine dikkat ederler. Müttefikler, kadınlar için durumu tanımlayacak, gündemi oluşturacak ve durumun onarımı için stratejiler geliştirecek alanın yaratılması gerektiğinin farkındadırlar. Eğer sahiplerse ayrıcalıklarını ve kurumsal güçlerini bu alanın yaratılmasına yönelik olarak kullanırlar. Epistemik tevazu göstermenin yanı sıra müttefikler aynı zamanda alan yaratanlardır.

Bir kahraman ile müttefik arasındaki açık fark, kahramanların erkek taciz veya istismar faillerini kendilerini yüceltmek adına şeytanlaştırmasına karşı müttefiklerin diğer erkeklerin davranışlarına çoğu zaman sert şekilde, birer “akranları”<sup>18</sup> olarak karşı çıkmalarıdır. Müttefikler davranışlarını iyi yönde geliştirmeleri için erkek akranlarına karşı çıkarken onlarla yüz yüze konuşmaktan korkmazlar. Müttefikler, halkın daha “örtük” taciz biçimlerinin neden olduğu zararları anlamakta zorluk çekeceğini bilmelerine rağmen istismar ve taciz hikayelerinin faillerinin “gözü dönmüş tecavüzcüler” olarak abartılarak anlatılmasının kendilerinden başka kimseye fayda sağlamayacağını farkındadırlar. Hatta bu tarz tasvirler baskın kültürel normlara karşı gelmekten ziyade bu normlara uyan erkekler tarafından uygulanan tecavüz dahil cinsel taciz ve istismarın gerçekliğinin çarpıtılmasına hizmet ederler. Bazı erkeklerin (çoğunlukla ırksal kodlarla) canavar şeklinde tasvir edilmesinin eril üstüncülük yararına bir meşruiyet kampanyasına vardığını bilen müttefikler bu gibi tasvirlerden uzak dururlar. Aksine çoğunlukla bilinçsiz şekilde gerçekleştirilen en örtük cinsiyetçi davranışın, taciz ve istismarın aynı yapının pekişmiş biçimleri olarak ortaya çıktığı bütün bir kültürde nasıl bir rol oynadığına dikkat çekerler. Bu yüzden kendilerinin de faydalanarak yeniden üretebilecekleri bu ayrıcalıkların farkında olarak, tacizciyi bireysel bir canavar olarak görmek yerine kendi kurmadığı bir sistemden yararlanan biri olarak ele alırlar. Belirli zararların onarımı için yollar arayan kadınlara yardımcı olmak amacıyla siyaset ve

---

<sup>18</sup> Katz, erkekleri “iyi adamlar” ve “kötü adamlar” (yani “gözü dönmüş tecavüzcüler”) olarak ayırmak yerine, genel olarak kadınlara yönelik istismara karşı hoşgörüsüz bir erkek akran kültürü inşa etme sorumluluğunu erkeklerin üstlenmesini önerir; zira bu tür bir ayırım, “tecavüz etmeyen erkeklerin kendilerini bu sorundan kolayca uzaklaştırabilmeleri” sonucunu doğurur (2006: 150).



hukuku devreye sokmaktan kaçınmayan müttefiklerin sorumluluk duygusu bilhassa erkekler arası akran kültürünün biçimlenişini kapsayacak kadar geniştir. Onlar parlak zırhlar giyinmiş prensler değil, kültür muhalifleridirler.

Müttefikler, onlarla aynı fikirde olmasalar dahi güçlü kadınlar tarafından tehdit altında hissetmezler. Zarar görmüş kadınların benzer şekilde zarar görmüş kadınlara ulaşarak konuşabilmesinin onlar için ne kadar önemli olduğunu anlarlar. Geleneksel cinsiyet çizgileri içinde işlenen cinsel tacizin ve diğer istismar türlerinin, kadınların erkekler için “kullanım değeri” olduğu mesajı ve imgeleriyle dolu bir kültürden beslendiğini ve bunun sıklıkla aynı ırk ve sosyal statüye sahip erkekler karşısında kadınları dezavantaja itecek şekilde maddi olarak yapılandığını bilirler. Feminizmin bu düzene karşı direnişi üstlenen özgürleştirici bir hareket olduğunu ve dolayısıyla *feminizmin savunulmasının cinsel taciz ve istismarın yol açtığı zararlara karşı başlı başına bir direniş biçimi olduğunun farkındadırlar.*

*4. Tez: Müttefik, kadın düşmanı toplumsal düzenlemelere istemeden ya da farkında olmadan katılımı konusunda temkinli olan -ancak bu temkinlilik tarafından felç edilmeyen- çalışkan ve epistemik olarak mütevazı bir kültür muhalifidir.*

## Sonuç

Elbette gündelik hayatta erkekler tekinsizler veya flörtözler, kahramanlar veya müttefikler olarak kesin çizgilerle ayrışmazlar. Bir erkek hayatı boyunca bu karakterlerden her biri olabilir ve hatta tek bir anda dahi bu sınırlar kesin değildir. Tekinsizlik, flörtözlük, kahramanlık ve müttefiklik karakter tipolojileri değil öznelerarası etkileşimde üstlenilen kipliklerdir. Bazı erkekler kendilerini bu biçimlerden birine o kadar içtenlikle ve tutkuyla adanlar ki bu etkileşim biçimi karakterlerine nüfuz eder. Fakat çoğunlukla işler bu kadar kolay değildir. Hepimiz biliyoruz ki üzerine bilinçli olarak düşünmeden önce çoğunlukla kendimizi bir iletişimin içinde yönelimsel bir ruh halinin etkisinde buluruz.



Bahsedilen dört kipliğin ayrımını yaparak yönelimsel etkileşimin farklı biçimlerinin taşıdığı potansiyel yarar ve zararları daha net görüyoruz. İyi niyetli erkekler için tekinsizlerin, flörtlerin, kahramanların ve müttefiklerin gerçekleştirdiği öznelarası etkileşimin yönelimsel yapısı hakkında düşünmek bir etkileşimin yönünün değişebilmesine veya bir kişinin bazı kadınlarla olan baskın etkileşim biçiminde değişikliğe neden olabilir. Böylece kadınların dünyayı şekillendirme kapasiteleri baltalanmak yerine etkin kılınır. Bu yaklaşım erkek akranlara cinsel tacizin daha az aleni veya örtük olan şekilleri ve bunların potansiyel zararları hakkında kahramanların yıkıcı stratejilerine başvurmaksızın karşı çıkmayı mümkün kılabilir.

Erkek akran kültürünün sorumluluğunu almak aslında tekinsizlerin canlı tuttuğu ve kahramanların kurtarıcısı olduğu korku ve cinsel şiddetin perde arkasına karşı durmaya da yol açar. Eleştirel değerlendirmenin neden olduğu mesafe bu iki tutumun da cinsel zarara uğramanın veya kurtarılmaya mahkûm olmanın kadın olma durumunun gerekli birer yönü olduğu bir kültürü dolaylı şekilde tasdik ettiğini ve ona dayandığını anlamamıza imkân tanıyor. İki tutum da bu koşulları şeyleştirerek kadınların dünya kurma kapasitelerinin önüne engel koyuyor. Bu, yetmişli yılların feministlerinin deyimiyle “erkek koruma şantajı” içinden çıkmanın yolu kadınların kolektif olarak müttefiklerin eşliğinde sosyal ve materyal dünyayı şekillendirmesidir ki böylece dünya tekinsizler ve kahramanların ikili olasılığı temelinde şekillenmesin. Bu da geçmişte de her zaman olduğu gibi feminizmin görevidir.

Kadınlar olarak bizim ise, eğer hayatımızı işte, alışveriş merkezinde veya sokakta karşılaştığımız karmaşık dinamikler içinde yaşayacaksak bu dört yönelimsel kipliğin farkında ve belirtilerini tanımakta usta olmamız gerekiyor. Tekinsizlerin, flörtözlerin, kahramanların ve müttefiklerin ismini koymamız bir durum üzerinde epistemik otorite üstlenmemizin bir parçasıdır. Bu isimleri kullandığımızda neyi bildiğimiz ile ilgili düşünmek feminist eleştirinin görevidir. Zaman ve mekânın gündelik çalınması ve hediye edilmesinde, bu hediye kabul etme ve hırsızlığa karşı durma kabiliyetimizde mevzubahis olan bizim dünyayı şekillendirme kapasitemizdir; söz konusu bu kapasitenin serpilip gelişebileceği bir dünya için ısrar etme kabiliyetimizdir.



## KAYNAKÇA

Anon. (t.y.) *Communicating with victims*. [online] Erişim adresi: [http://www.justicesolutions.org/art\\_pub\\_communicating\\_with\\_victims.pdf](http://www.justicesolutions.org/art_pub_communicating_with_victims.pdf) (Erişim tarihi: 4 Kasım 2011).

Anon. (t.y.) *An introduction to crisis intervention protocols*. [online] Erişim adresi: <http://www.trynova.org/victiminfo/readings/CrisisIntervention.pdf> (Erişim tarihi: 4 Kasım 2011).

Anon. (2009) *Twilight series eclipses Potter records on best selling list*. [online] Erişim adresi: [http://www.usatoday.com/life/books/news/2009-08-03-twilight-series\\_N.htm](http://www.usatoday.com/life/books/news/2009-08-03-twilight-series_N.htm) (Erişim tarihi: 1 Kasım 2011).

Beauvoir, S. de (1947) *The Ethics of Ambiguity*. New York: Citadel Press.

Beauvoir, S. de (1949) *The Second Sex*. New York: Vintage Books.

Bordo, S. (2002) The sexual harasser is a bully, not a sex fiend. Mui, C.L. ve Murphy, J.S. haz. *Gender Struggles: Practical Approaches to Contemporary Feminism* içinde. New York: Rowman and Littlefield: 229-232.

Brodsky, A. (2003) *With All Our Strength: The Revolutionary Association of Women of Afghanistan*. New York: Routledge.

Cahill, A. (2010) *Overcoming Objectification: A Carnal Ethics*. Hoboken: Taylor and Francis.

Cairns, K. (1997) 'Femininity' and women's silence in response to sexual harassment and coercion. Thomas, A.M. ve Kitzinger, C. haz. *Sexual Harassment: Contemporary Feminist Perspectives* içinde. Buckingham ve Philadelphia: Open University Press: 89-100.

Crouch, M.A. (2001) *Thinking About Sexual Harassment: A Guide for the Perplexed*. New York: Oxford University Press.

Davis, A. (1983) Rape, racism and the myth of the Black rapist. *Women, Race and Class* içinde. New York: Vintage Books.

Irwin, W. ve Johnson, D.K. haz. (2010) *Introducing Philosophy through Popular Culture*. Malden: Wiley-Blackwell.



Katz, J. (2006) *The Macho Paradox: Why Some Men Hurt Women and How All Men Can Help*. Naperville, Illinois: Sourcebooks.

Lakoff, G. (2008) *The Political Mind: Why You Can't Understand 21st Century Politics with an 18th Century Brain*. New York: Viking Press.

Larkin, J. (1997) Sexual terrorism on the streets: The moulding of young women into subordination. Thomas, A.M. ve Kitzinger, C. haz. *Sexual Harassment: Contemporary Feminist Perspectives* içinde. Buckingham ve Philadelphia: Open University Press: 115-130.

MacKinnon, C.A. (1979) *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven ve London: Yale University Press.

Mann, B. (2009) Vampire Love: The Second Sex Negotiates the 21st Century. Housel, R. ve Wisnewski, J. haz. *Twilight and Philosophy: Vampires, Vegetarians, and the Pursuit of Immortality* içinde. Hoboken: Wiley: 131-145.

Marx, K. (1978) Theses on Feuerbach. Tucker, R.C. haz. *The Marx-Engels Reader* içinde. 2. bs. New York: W.W. Norton: 143-145.

Office of Affirmative Action and Equal Opportunity (2011) An overview of services and complaint-grievance procedures. [online] Erişim adresi: <http://aaeo.uoregon.edu/AAEO%20Booklet%20Color.pdf> (Erişim tarihi: 31 October 2011).

Sartre, J.P. (1992) *Being and Nothingness: A Phenomenological Essay on Ontology*. New York: Washington Square Press.

Thomas, A.M. ve Kitzinger, C. haz. (1997) *Sexual Harassment: Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham ve Philadelphia: Open University Press.

Tucker, R.C. (haz.) (1978) *The Marx-Engels Reader*. New York: W.W. Norton.